PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

KOGNITIV FAOLLIKNI OSHIRISHDA VIZUAL VOSITALARDAN SAMARALI FOYDALANISH STRATEGIYALARI

Boltayeva Nozima Muminovna

Osiyo xalqaro universiteti pedagogika magistratura

mutaxasisligi bo‘yicha I bosqich magistri O`zbekiston

Telefon: +99893-471-5999

E-mail: boltayevanozima870@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta’lim jarayonida o‘quvchilarning kognitiv faolligini rivojlantirishda vizual vositalardan samarali foydalanish masalalari keng yoritilgan. Xususan, kognitiv faollikning mohiyati, uning tarkibiy komponentlari (diqqat, xotira, tafakkur va tasavvur) hamda ushbu jarayonni faollashtirishda vizual vositalarning o‘rni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan.

Maqolada vizual vositalarning turlari – statik, dinamik va interaktiv shakllari tavsiflanib, ularning o‘quvchilarning bilimni o‘zlashtirish darajasiga ta’siri asoslab berilgan. Shuningdek, zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida vizual vositalardan foydalanishning samarali usullari, jumladan, muammoli ta’lim, interaktiv metodlar, klaster va “mind-map” texnikalari tahlil etilgan.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, vizual vositalardan oqilona foydalanish o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, ularning o‘quv motivatsiyasini oshiradi va ta’lim samaradorligini sezilarli darajada yaxshilaydi. Mazkur maqola pedagoglar uchun amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, dars jarayonini innovatsion tashkil etishda muhim manba bo‘lib xizmat

Kalit so‘zlar: kognitiv faollik, vizual vositalar, ta’lim, metodlar, tafakkurmultimedia, vizualizatsiya, kognitiv faollik, didaktik vositalar, ta’lim texnologiyalari, interaktivlik.

Tezis matni: 1.Kirish; 2. Asosiy qisim; 3.Muhokama; 4.Natijalar; 5.Xulosa
6. Foydalanilgan adabiyotlar

Zamonaviy ta’limda o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi va faolligini oshirish muhimdir. Vizual vositalar bu jarayonda samarali yordam beradi.Multimedia — matn, rasm, audio, video, animatsiya va grafik elementlarning integratsiyalashuvi bo‘lib, vizualizatsiya esa bilimlarni ko‘rgazmali, tushunarli va qabul qilishga yengil shaklda taqdim etish jarayonidir. Shunday qilib, multimedia vizualizatsiyasi o‘quv faoliyatini faollashtirishning innovatsion yo‘nalishlaridan biriga aylanmoqda.

Asosiy qism

Kognitiv faollik – bu o‘quvchilarning bilish jarayonlarida faol ishtirok etishi, ya’ni axborotni qabul qilish, qayta ishlash, tahlil qilish va amaliyotda qo‘llash qobiliyatidir. Ushbu jarayon diqqat, xotira, tafakkur va tasavvur kabi psixologik komponentlar bilan chambarchas bog‘liq.

Vizual vositalar kognitiv jarayonlarni faollashtirishda muhim rol o‘ynaydi. Chunki inson miyasi ma’lumotning katta qismini ko‘rish orqali qabul qiladi. Tadqiqotlarga ko‘ra, vizual tarzda berilgan ma’lumot og‘zaki axborotga nisbatan tezroq o‘zlashtiriladi va uzoqroq saqlanadi.

Vizual vositalarning turlari:

Statik vositalar: rasmlar, jadvallar, diagrammalar, xaritalar

Dinamik vositalar: video, animatsiya, simulyatsiya

Interaktiv vositalar: multimedia taqdimotlari, elektron platformalar
Vizual vositalarning pedagogik imkoniyatlari:
Abstrakt tushunchalarni konkretlashtirish – murakkab mavzularni sodda va tushunarli qiladi
Mantiqiy fikrlashni rivojlantirish – diagramma va sxemalar orqali bog‘lanishlarni ko‘rsatadi
Motivatsiyani oshirish – qiziqarli vizual materiallar o‘quvchini jalb qiladi
Mustaqil o‘rganishni qo‘llab-quvvatlash – o‘quvchilar o‘zlari vizual material yaratadi
Samarali foydalanish uslublari:
“Vizual + izoh” usuli – ko‘rsatish va bir vaqtning o‘zida tushuntirish
“Savol orqali tahlil” usuli – rasm yoki grafik asosida savollar berish
“Muammo asosida o‘rganish” – vizual vaziyat berilib, yechim topish
“Klaster va mind-map” texnikasi – tushunchalar o‘rtasidagi bog‘lanishni ko‘rsatish
Natijaviylik:
Vizual vositalardan muntazam foydalanish natijasida:
O‘quvchilarning diqqat va qiziqishi ortadi
Mustaqil fikrlash rivojlanadi
Axborotni eslab qolish darajasi oshadi

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, kognitiv faollikni rivojlantirish ta’lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda vizual vositalardan samarali foydalanish o‘quvchilarning bilim olish faoliyatini jadallashtiradi va ularni mustaqil fikrlashga yo‘naltiradi.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, vizual vositalar yordamida berilgan axborot o‘quvchilar tomonidan tezroq qabul qilinadi, chuqurroq anglanadi va uzoq muddat xotirada saqlanadi. Ayniqsa, interaktiv va innovatsion texnologiyalarga asoslangan vizual materiallar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.

Shu bois, o‘qituvchilar ta’lim jarayonida vizual vositalarni maqsadli, tizimli va metodik jihatdan to‘g‘ri qo‘llashlari zarur. Kelgusida ushbu yo‘nalishda ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish, yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish va vizual vositalarning samaradorligini yanada oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.Vizual vositalar kognitiv faollikni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi va ta’lim samaradorligini oshiradi. Multimedia vizualizatsiyasi ta’lim jarayonini optimallashtirishning eng samarali usullaridan biri bo‘lib, o‘quv faoliyatini faollashtirishda katta pedagogik imkoniyatlarga ega. U nafaqat o‘quv materialining mazmunini boyitadi, balki o‘quvchilarning kognitiv faolligini, tahliliy fikrlashini, diqqatini va xotirasini rivojlantiradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashgan multimedia vositalari ta’lim sifati va samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Ayniqsa, interaktiv multimedia vositalaridan foydalanish o‘quvchilarni faol o‘rganish jarayoniga jalb etadi va ularning bilim olish motivatsiyasini kun sayin kuchaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
2. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2012.
3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent, 2014.
4. Sayidahmedov N. Pedagogik mahorat va innovatsiyalar. – Toshkent, 2010.
5. Xoliqov A. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2016.
6. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
7. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent, 2021.8. OTMlarda pedagogik innovatsiyalar bo‘yicha metodik qo‘llanmalar. – Toshkent, 2023.

8. UNESCO Digital Learning Reports (2019–2024).
9. ResearchGate, Google Scholar orqali olingan multimedia ta’lim bo‘yicha ilmiy maqolalar.
10. “Interactive Learning Environments” jurnalida chop etilgan maqolalar.
11. www.sciencedirect.com – vizualizatsiya va raqamli ta’lim bo‘yicha tadqiqotlar.
12. www.eric.ed.gov – ta’lim texnologiyalari bo‘yicha ilmiy maqolalar bazasi.